

TREBALL AL CAP

Prevenió de malalties relacionades amb el treball

Octubre
de 2013
82

 Agència
de Salut Pública

Els casos del trimestre

Entre juliol i setembre de 2013 es van notificar al Sistema de Vigilància de Malalties Relacionades amb el Treball 94 casos, 62 dels quals van afectar dones. L'edat mitjana va ser de 44,1 anys (DE=10,5) sense diferències entre sexes, i les ocupacions més freqüents van ser el personal de serveis i comerç (24 casos), seguit de professionals de ciències i intel·lectuals (16) i professionals de suport (15 casos). Respecte el país d'origen, un 31,9% havien nascut fora de l'Estat. La patologia més notificada va ser de tipus ansiós-depressiva, amb 65 casos, dels quals 50 van ocórrer en dones. Els trastorns que van seguir en freqüència van ser els musculoesquelètics (23 casos). El 27,7% de les persones afectades treballava en empreses de fora de Barcelona i la situació laboral més freqüent va ser la contractació indefinida (87,2%). Finalment, el 69,1% dels treballadors i treballadores estaven en situació d'incapacitat temporal en el moment de la notificació.

Presentem a continuació un dels casos estudiats a l'USL durant aquest trimestre. Es tracta d'un diagnòstic poc notificat, amb dificultats per relacionar-lo amb els factors laborals per la poca evidència científica disponible, però que creiem pot ser d'interès pel freqüent us de dispositius auditius similars.

El cas va ser notificat per l'**EAP Sant Andreu** amb el diagnòstic de **trastorn de l'articulació temporomaxil·lar**. Es tracta d'una **dona de 29 anys** que treballava de **teleoperadora** en una empresa dedicada a la **consultoria, gestió, assessorament i implantació de processos i sistemes informàtics a empreses**.

Antecedents

La pacient va començar a treballar en l'empresa el juny de 2010 en el lloc de teleoperadora. La seva feina consistia en rebre trucades de verificació de qualitat de les vendes que els comer-

cial, de diferents tipus d'empreses, feien als clients. Per a realitzar aquesta tasca utilitzava uns auriculars grans tipus closca, que cobrien tota l'orella. La seva jornada laboral era de 13:30 a 21:30, durant la què atenia totes les trucades portant els auriculars posats tota l'estona excepte 30 minuts de descans.

En el moment de l'estudi a l'USL la treballadora havia estat acomiadada i estava en situació d'incapacitat temporal (IT) per la malaltia actual.

Malaltia actual

La treballadora no referia antecedents de patologia reumàtica, bruxisme, ni traumatismes directes ni indirectes al cap o cara, mai havia tingut dolor a les articulacions temporomandibulars (ATM), ni dolors dentals, abans d'aquest procés.

La pacient manifestava que als tres mesos de treballar en l'empresa va començar amb cefa-

▶ lees i otitis, afegint-s'hi el maig de 2011 dolor a l'ATM esquerra amb irradiació al múscul masseter homolateral, que referia relacionat amb la seva activitat laboral i concretament amb l'ús dels auriculars. El juny de 2012 el seu metge de capçalera va fer un informe adreçat al Servei de Prevenció de Riscos Laborals (SPRL) de l'empresa aconsellant la valoració del procés i un possible canvi d'ubicació i/o funcions atès que el seu treball (moltes hores parlant i amb auriculars) empitjorava la seva patologia de base i tenia una relació etiològica amb la mateixa. La treballadora va sol·licitar un canvi de lloc de treball que no li van concedir. Alternativament li van canviar els auriculars per un de sol d'oïda dreta amb diadema de subjecció al costat esquerre (zona mastoïdal). El canvi d'equipament tampoc va millorar la clínica de dolor, perquè segons manifestava, persistia la pressió a la zona.

Per aquest motiu va requerir quatre episodis d'IT amb els diagnòstics de trastorns de l'ATM i cervicàlgia, el primer amb inici el 30/04/12 i el darrer el 14/09/12 amb el diagnòstic de cervicàlgia. Segons l'informe del metge de capçalera, durant la darrera baixa va presentar etapes on el dolor predominant era de l'ATM, sumant-s'hi de forma reactiva (per la impossibilitat de treballar i la falta de millora) sentiment de desesperança, insomni i quadre compatible amb depressió amb anhedonia. Segons el mateix informe, amb freqüència el dolor irradiava a regió cervical, temporoparietal, mandibular i trapezi esquerre, ocasionant gran malestar.

Durant tot el procés var ser valorada per diversos especialistes (odontologia, ORL, cirurgia maxil·lofacial, neurologia i psicologia), li van fer proves diagnòstiques en les quals es va descartar patologia cervical i es va concloure que l'origen de la seva clínica era bàsicament la disfunció de l'ATM. En un informe d'odontologia es refereix la presència de maloclusió dental. Ha fet tractament amb analgèsia, rehabilitació, logopèdia i utilitza una fèrula de descàrrega nocturna. En l'actualitat segueix controls a l'hospital de Bellvitge on està pendent de valoració per cirurgia maxil·lofacial amb l'objectiu de valorar una nova actitud terapèutica i posteriorment seguirà tractament ortodòntic en el mateix centre.

Estudi del cas

A l'USL es va recollir la informació clínica de la treballadora, del seu lloc de treball i es va revisar la bibliografia relacionada per tal d'orientar el cas. Es va identificar un estudi publicat l'any 2010,¹ l'objectiu del qual era descriure i classificar la presència de trastorns temporomandibulars en treballadors usuaris d'equips de protecció auditiva individual (EPAI). L'estudi defineix el trastorn temporomandibular com una disfunció de l'ATM, incloent els trastorns musculoesquelètics associats a ambdues estructures i considera que l'etiologia és multifactorial, havent-se descrit alguns

1. Aquino HSSM, Benevides SD, Silva TPS. Identification of the temporomandibular (TMD) dysfunction in users of individual auditory protective devices (IAPD). Rev. CEFAC. 2011;13:801-12.

factors implicats com els relacionats amb l'oclusió dental, traumatismes, factors psicològics, hàbits parafuncionals i condicions sistèmiques.

Es tracta d'un estudi descriptiu de sèrie de casos que es va dur a terme en treballadors d'una indústria de la pintura. En els exàmens de salut s'havia observat una elevada prevalença de treballadors amb molèsties a la zona ATM que utilitzaven EPAI. Després d'excloure els treballadors amb patologies otològiques, l'estudi va incloure 46 empleats (43 homes i 3 dones) amb edats compreses entre 20 i 50 anys.

Tots els participants utilitzaven EPAI de tipus closca durant 8 hores al dia. Un investigador audiològic amb experiència va realitzar el diagnòstic de disfunció de l'ATM de tots els casos seguint un protocol estandaritzat.

La queixa més freqüent dels treballadors en relació a l'ús dels EPAI era el dolor al voltant de l'oïda i de l'ATM (87%), mentre que en un percentatge molt baix (2% cadascun) manifestaven sensació d'oïda ple i pruija, i un 9% dolor al voltant de l'oïda, de l'ATM i pruija. Quant al diagnòstic, es va observar que el 87% tenien un diagnòstic positiu de trastorn temporomandibular, dels quals el 83% tenien dolor miofacial. D'altra banda es va observar que el 36,1% de treballadors amb diagnòstic de disfunció d'ATM tenien entre 1 i 5 anys d'antiguitat en l'empresa (temps relacionat amb el d'exposició als EPAI tipus closca).

En la discussió els autors remarquen l'elevada prevalença de disfunció de l'ATM en treballadors usuaris d'EPAI de tipus closca, relacionen la compressió exercida pels protectors auriculars sobre els pavellons auditius amb el conseqüent compromís d'irrigació sanguínia com a mecanisme explicatiu de la simptomatologia, i assenyalen alguns factors agreujants com el pes dels auriculars o l'estrès. Finalment conclouen que l'estudi va poder observar i classificar la presència de disfunció de l'ATM caracteritzada per dolor miofacial en la majoria d'usuaris d'EPAI de tipus closca.

Conclusions

- L'ús d'auriculars tipus closca en aquesta treballadora li ha pogut agreujar o posar de manifest una possible lesió prèvia o maloclusió dental.
- Des del punt de vista de la determinació de contingència, el trastorn que pateix la treballadora no es pot considerar una Malaltia Professional (atès que no queda recollit en Reial Decret 1299/2006 pel qual s'aprova el quadre de malalties professionals de la Seguretat Social). No obstant això, es podria considerar un accident de treball.
- D'acord amb l'article 25 de la Llei de Prevenció de Riscos Laborals, que estableix la protecció dels treballadors i treballadores especialment sensibles, la treballadora podria ésser considerada com a persona especialment sensible.

Un estudi en treballadors portuguesos relaciona la disfunció temporomandibular amb l'ús d'auriculars tipus closca.

Recomanacions

- Sol·licitar la determinació de contingència de les quatre IT a l'Institut Nacional de la Seguretat Social, aportant tota la documentació relacionada inclòs l'informe de l'USL.
- Atès que la treballadora va ser acomiadada no es van fer recomanacions pel SPRL, però

se li va recomanar que si alguna vegada tornava a treballar en un lloc similar, lliurés l'informe de l'USL al Servei de Vigilància de la Salut del SPRL, amb els següents objectius: a) avaluar i identificar els riscos del seu lloc de treball i prendre les mesures correctores adients, tenint en compte les seves característiques personals b) determinar si existeix limitació per alguna de les tasques a realitzar.

Els articles publicats en revistes científiques que analitzen l'impacte de la crisi econòmica en la salut i els seus determinants s'han incrementat molt en els darrers anys. En canvi, els que tracten específicament de la crisi a Espanya o Catalunya en són molt pocs. A continuació fem un resum dels més importants publicats durant el 2013.

Gili M, Roca M, Basu S, McKee M, Stuckler D. The mental health risks of economic crisis in Spain: evidence from primary care centres, 2006 and 2010. Eur J Public Health 2013;23:103-8

Estudi dut terme entre persones usuàries de CAP d'Espanya: 7.940 el 2006-07 i 5.876 el 2010-11. En el darrer període hi va haver un augment en la proporció de pacients amb diferents problemes de salut mental. L'atur (OR=1,72, p<0,001), les dificultats per pagar l'hipoteca (OR=2,12, p<0,001) i els desnonaments (OR=2,95, p<0,001) es van identificar com a factors independents de depressió major. La conclusió principal va ser que la recessió ha augmentat la freqüència dels trastorns de salut mental i abús d'alcohol entre els usuaris dels CAP a Espanya, sobretot entre les famílies amb persones en atur i que tenen dificultats per fer front als pagaments de l'hipoteca.

<http://eurpub.oxfordjournals.org/content/23/1/103.short>

Rajmil L, Medina-Bustos A, Fernández de Sanmamed MJ, Mompert-Penina A. Impact of the economic crisis on children's health in Catalonia: a before-after approach. BMJ Open 2013;3:e003286

L'estudi analitza canvis en alguns indicadors de salut dels menors de 15 anys amb les Enquestes de Salut de Catalunya de 2006 (N=2200) i de 2010-2012 (N=1967). Va augmentar el sobrepès/obesitat del 18,4% (IC95%: 16,5% - 20,4%) al 26,9% (24,6% a 29,2%), i les desigualtats relacionades amb l'educació materna. Els hàbits alimentaris van millorar en les famílies desfavorides i va empitjorar la qualitat de vida relacionada amb la salut (QVRS) de les criatures amb mares amb educació primària. La conclusió principal va ser que tot i que alguns comportaments relacionats amb la salut van millorar, l'obesitat infantil es va incrementar i van aparèixer desigualtats en la QVRS.

<http://bmjopen.bmj.com/content/3/8/e003286.full.pdf+html>

Agudelo-Suárez AA, Ronda E, Vázquez-Navarrete ML, García AM, Martínez JM, Benavides FG. Impact of economic crisis on mental health of migrant workers: what happened with migrants who came to Spain to work? Int J Public Health 2013;58:627-31

Estudi amb 318 entrevistes a treballadors migrants l'any 2008 i el 2011. La mala salut mental va augmentar més en els homes (ORa = 4,63, IC 95%: 2,11-10,16), sobretot els aturats, els que perceïen salaris baixos i els que tenien càrregues familiars. En les dones la mala salut mental va augmentar però sense associacions significatives. La conclusió principal va ser que la salut mental dels treballadors immigrants a Espanya ha empitjorat durant la crisi econòmica.

<http://link.springer.com/article/10.1007/s00038-013-0475-0#page-2>

López Bernal JA, Gasparrini A, Artundo CM, McKee M. The effect of the late 2000s financial crisis on suicides in Spain: an interrupted time-series analysis. Eur J Public Health 2013;23:732-6

Estudi que analitza la relació entre la crisi i les taxes de suïcidi a Espanya entre 2005 i 2010. La taxa de suïcidi mensual mitjà va ser de 0,61 per 100.000 habitants, amb una tendència subjacent d'un descens del 0,3% per mes. Es va trobar un augment del 8,0% en la taxa de suïcidis per sobre d'aquesta tendència de fons des de l'inici de la crisi. L'estudi conclou que la crisi a Espanya s'ha associat amb un augment relatiu dels suïcidis, i que els homes i les persones en edat de treballar poden estar particularment en risc de suïcidi associat amb la crisi i poden beneficiar-se d'intervencions específiques.

<http://eurpub.oxfordjournals.org/content/23/5/732.short>

Regidor E, Barrio G, Bravo MJ, de la Fuente L. Has health in Spain been declining since the economic crisis? J Epidemiol Community Health doi:10.1136/jech-2013-202944

Estudi que analitza la relació entre la crisi i els canvis en les tendències de 15 indicadors de salut a Espanya. Les taxes de mortalitat prematura per diverses causes de mort, excepte per càncer, així com la mala salut autopercebuda, van mostrar tendències a la baixa. La incidència del VIH es va mantenir estable. Cap indicador es va reduir més lentament de manera significativa, mentre que dos es van reduir significativament més ràpid. La conclusió principal és que la salut a Espanya ha seguit millorant durant els primers quatre anys de la recessió econòmica a un ritme igual o major que en anys anteriors.

Legido-Quigley H, Otero L, la Parra D, Álvarez-Dardet C, Martín-Moreno JM, Mackee M. Will austerity cuts dismantle the Spanish healthcare system? BMJ 2013;346:f2363

Els autors revisen les mesures que s'han pres en el si del sistema sanitari a rel de la crisi, discuteixen els efectes a nivell estatal i d'algunes CCAA, així com la resposta als canvis introduïts i algunes mesures alternatives. Conclouen que en nom de l'austeritat, tota una sèrie de «reformes» desconnectades podrien, sense mesures correctives, comportar el desmantellament efectiu de grans parts del sistema sanitari espanyol, amb possibles efectes perjudicials sobre la salut.

<http://www.adspalmanca.org/documentos/2013%20bmj.pdf>

Navarro V. The Social Crisis of the Eurozone: The Case of Spain. International Journal of Health Services 2013;43:189-92

L'autor analitza les conseqüències de les polítiques d'austeritat promogudes pel Banc Central Europeu, la Comissió Europea i el Fons Monetari Internacional i que s'han aplicat als països perifèrics de l'eurozona, entre ells Espanya. Posa de manifest que a més del deteriorament de les condicions econòmiques dels països, aquestes polítiques estan perjudicant el benestar social de les seves poblacions.

NOTÍCIES

Malalties relacionades amb el treball notificades a la USL Barcelona segons diagnòstic, edat i sexe. Juliol-setembre 2013

	Homes							Dones						
	<25	25-34	35-44	45-54	55-64	>64	Total	<25	25-34	35-44	45-54	55-64	>64	Total
Trt. músculoesquelètics	-	2	7	6	2	-	17	-	1	-	2	2	1	6
M. del sistema respiratori	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-	-	3
Trt. mentals i del comportament	-	1	9	3	2	-	15	-	10	15	13	11	1	50
M. sistema nerviós	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
M. de la pell	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Traumatismes i enverinaments	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Altres	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	2
Total	-	3	16	9	4	-	32	-	14	18	15	13	2	62

Malalties relacionades amb el treball notificades a la USL Barcelona segons diagnòstic i ocupació. Juliol-setembre 2013

	Direcció i gerència empreses	Professionals ciència i intel·lectuals	Professionals suport	Personal administratiu	Personal serveis i comerç	Personal agricultura i pesca	Personal indústria i construcció	Operadors/es instal·lacions i maquinària	Ocupacions elementals	Total
Trt. músculoesquelètics	-	-	1	2	5	-	9	4	2	23
M. del sistema respiratori	-	-	2	-	1	-	-	-	-	3
Trt. mentals i del comportament	2	16	12	8	17	-	1	-	9	65
M. sistema nerviós	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
M. de la pell	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Traumatismes i enverinaments	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Altres	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2
Total	2	16	15	11	24	-	10	4	-	94

Malalties relacionades amb el treball notificades a la USL Barcelona segons diagnòstic i centre notificador. Juliol-setembre 2013

	Gòtic	Raval Sud	Barceloneta	Sant Antoni	Via Roma-2E	Universitat	Poble Sec-2E	Pg. de Sant Joan	Casanova-2E	Sallehy	D. Carles Ribas	Consell de Cent	Bordeta -Magòria	Numància	Montnegre	Les Corts	Sant Elies-6B	El Carmel	Sant Rafael	Sardenya	Baix Guinardó	Congrés	Sants	Camp de Arpa	El Clot	Sant Martí-10H	Sant Martí-10J	Besòs	Vila Olímpica	Riu de Janeiro-8D	Riu de Janeiro-8E	Roquetes	Guineueta	Sant Andreu-9D (ZEAP)	Bon Pastor	Tributat Vella	Sagrada Família	Turó-8A	Gaudí	La Sagrera	Les Hortes	Dreta de Eixample (ZEAP)	Sarrià	Llarrad	La Marina	Vallcarca-Sant Gervasi	Coxeres de Borbó	Total	
Trt. muscul-esquelètics	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	1	1	1	-	1	2	-	3	-	-	1	1	1	1	-	-	2	-	4	-	-	-	1	-	-	-	-	-	23	
M. del sistema respiratori	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Trt. mentals i del comportament	1	2	-	4	1	2	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	-	1	2	-	2	3	2	1	1	1	1	-	1	1	1	1	2	3	2	4	-	1	3	-	-	1	3	2	1	1	1	65	
M. sistema nerviós	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
M. de la pell	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Traumatismes i enverinaments	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Altres	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2	
Total	1	2	1	4	1	2	1	1	1	1	1	1	1	2	1	3	2	1	2	1	2	4	3	2	2	3	1	3	1	1	2	2	2	5	3	1	4	1	3	5	2	1	3	3	1	1	1	94	